

Priemyselné výtvarníctvo alebo priemyselný design?

(K obsahovému vymedzeniu a vzťahu pojmov)

JARMILA RAČEKOVÁ

V súčasnom období sa stále ešte stretávame s nevyriešenými problémami obsahového vymedzenia niektorých pojmov a kategórií, ktoré majú vplyv na naše chápanie štruktúry a funkcií jednotlivých druhov umenia i celej výtvarnej kultúry. Bolo by zrejším omylom pokladať tento jav iba za prejav slabosti teoretického myslenia.

Naša súčasnosť je obdobím kvalitatívne nových vedecko-technických premien, ktoré sa odzrkadľujú vo všetkých sférach sociálneho života ľudí. Tieto ustavičné zmeny sa nemôžu neprejavíť aj v oblasti teórie. Pojmy nie sú večné, stabilné a nemenné vo svojom obsahovom vymedzení a pri zmenách objektívnej skutočnosti sa nahrádzajú inými pojmami. Tak vzniká situácia, že sa v jednom a tom istom období používa jeden a ten istý pojem v inom význame, obsahovom vymedzení, rozsahu a vzťahu. Prípadne pretrvávajú v teoretickej spisbe pojmy, ktoré nevyjadrujú plne objektívnu realitu súčasného historického okamihu, ale pociťujeme ich ako vžitú a tradičnú.

Jedným z prejavov týchto skutočností je aj používanie a vzťah pojmov priemyselné výtvarníctvo a priemyselný design v slovenskej a českej estetike a teórii umenia.

Presadenie pojmu priemyselné výtvarníctvo súviselo s prejavom nového úsilia medzivojnového pokolenia o zjednotenie estetických a hospodárskych snáh. (Z teoretikov ho zaviedol do všeobecného povedomia Jozef Vydra.) V bezprostredne povojnovom období, keď sa jeho používanie stabilizovalo, pojem sa vzťahoval na formotvorný proces výroby v priemysle s cieľom utvoriť estetickú hodnotu s ľudskou mierou. Pojem prie-

myselný design sa v prácach našich teoretikov objavuje najmä od druhej polovice šesťdesiatych rokov, po založení Rady výtvarnej kultúry výroby (neskôr premenovanej na Inštitút priemyselného designu). Medzinárodný orgán ICSID, ktorého je Rada riadnym členom, používal tento termín ako záväzný. Na návrh predsedu ICSID sa precizovalo obsahové vymedzenie pojmu s tým, aby definícia bola prijateľná v medzinárodnom meradle. Znie takto: „Priemyselný design je tvorivá činnosť, ktorej cieľom je tvorba formálnych kvalít predmetov, vyrábaných priemyslom. Tieto kvality sa netýkajú iba vonkajšieho vzhľadu, ale sú v podstate späté predovšetkým s konštrukčnými a funkčnými charakteristikami, ktoré premieňajú akýkoľvek systém na jeden celok — tak z hľadiska výrobcu, ako aj z hľadiska používateľa. Priemyselný design zahŕňa všetky aspekty prostredia, ktoré nás obklopuje, pokiaľ súvisí s priemyselnou výrobou.“¹ Pojem a definíciu československá delegácia neprijala, napriek tomu sa v súčasnosti v teoretických prácach uvádza popri pojme priemyselné výtvarníctvo aj pojem priemyselný design. Obidva pojmy pretrvávajú v teoretickej spisbe v týchto reláciách:

1. Pojem priemyselný design sa chápe ako nový, ktorý svojím obsahom precizovaným definíciou zodpovedá súčasnej praxi a nahrádza pojem priemyselné výtvarníctvo.

2. Pojem priemyselný design sa popiera ako nevhodný, pretože šírka jeho obsahového významu, v akom sa používa v zahraničí (najmä v kapitalistických štátoch), nie je odrazom tvorivej praxe u nás.